

ציון שעון השמש של ירושלים

(ראה שער)

כשנולד יוסי שטרן בכפר יערים הונגרי נידח לא תאר לעצמו איש כי הוא יהיה כעבור שלושים שנה ציירה של ירושלים. הרבה יותר התקבל על הדעת כי ילך בדרכי אביו, פנדקאי הכסר וימונוג לכפרים יין טוקי וביקאור ("דם השור"), על שם צבעם האדום של ענבי היין הגדולות. אפשרות אחרת הייתה לא מוד מקצוע היערנות, כפי שעשו שלושה מתוך חמישה אחיו, שהפכו ליערנים ממשלתיים.

במקום זה כיכר יוסי להקשיב למנגינות הכינור הצועניות שליוו את רוקדי הצאדאש (שניים ימינה, שניים שמאלה), ולסיפורי זקנות הכפר, שהיו שוכרות את אולם הפונדק למשך ערבי החורף הארוכים, מורשת את נוצות האווים ואוספות אותן למיניו שמר כות, כשהן מספרות אגדות על סגנונות כאלה על רוזיה שנונה, הרובינהוד ההינדי גרי, שפעל לפני מאות שנים רבות, באותו אזור.

את נסיונותיו האומנותיות גילה יוסי לא רק בהקשבה לצלילי כינור עצובים ולסיפורי זקנות הכפר והסרות-שיניים. באחת הכיתות הנמריות של בית-הספר היסודי קיבל ממנו מורה הכפר — במקום חיבור על החיור, בהמת הבית — ה סטוריה מצויירת שתמנתה ה ראשונה — הלידה של גור חיור והאח רונה — עלייתו, כקתל-חיור, על שוחן איכר.

דייג בדנובה. קריירה ציירת זו הופסקה עם מותו של אביו. דודו, סוחר בגדי איש בודפשט, החליט לעשות מהיתום בן ארם מן היישוב, הביא אותו לבודפשט, ביקש לגדלו כבעל מקצוע של-משל. יוסי כיכר את החיי המהטיים של פאראנק מולנה. הוא הרבה לשוטט ברחובות עם חבריו לגיל, לדוג בדנובה הלא-כיליך כחולה.

דייג הנעלים הבלות נמאס על יוסי עוד לפני הגיעו לגיל 15. הוא החליט להרחיב את שטח המדגה, ביקש להעפיל לארץ-ישראל. הוא עבר מחנות יהודית אחת לשנייה, קבץ על די 150 לירות. תמורת סכום זה הורשה לעלות על אוניית-סחם תורכית שוכים זכריה. שעשתה את דרכה, בששה חודשים ארוכים עזר נקץ. לאורך הדנובה, חופי הים השחור והים התיכון. יוסי לא היה הנוסע הבשעמב היחיד בזכריה. מעפיל אחר על אותה אוניית-סחם: צער בשם דוב גרונה.

בקה המסע חיכה, כרגיל במקרים אלה, הצי הבריטי. אלפים נוסעי זכריה הועברו לעתלית. מנה המעצר מהוה למעטלים, היוחקו בו שבועות מספר. יוסי שוב השי-תעמם, נזכר בעיסוקו החביב מאז, חזר לצייר. חבריו למעצר הפכו את ציוריו לעסק מכניס. יוסי היה מצויר את הציורים על שברי עץ וחבריו היו שורפים מהם. בעזרת זכוכית מגדלת ושמש ארצישראלית לוהטת, מיכרות שנחטפו על-ידי השומרים הבריטיים. חלקו של יוסי בעסק: מנת חלחה תמורת כל ציור.

טבכ בראש-פינה. את שלוש השנים הבאות בילה יוסי באוסף טבכ בשדות ראש-פינה (מחמש עד עשר בבווק). כפועל פרנס בראשון-לציון. כפועל בניין במחנות הצבא הבריטי. עיסוקו אלה לא מצאו חן מיוחד בעיני אכר ממכרו, שראה ליוסי עתיד יותר מבטיח מאשר הקמת חרי שירות במחנה חואדי סראר. כשהתנבב אותו מבר לפלוגת הקומנדו, לקח את כל הסכונותיו (בתוספת מענק ההתגייסות שלו), שהסתכמו במאתים לירות, שלח את יוסי ללמוד בבצלאל הירושלמי.

מאתים הלירות ועבודה כמדריך במגרשי משחקים אפשרו ליוסי לסיים את לימודיו בהצטיינות במחזור של צעירים מצטיינים. ביניהם: אביגדור אריכא, נפתלי כום, משה סמיר.

יוסי, שהתמחה בבצלאל כגרפיקאי, הפך עד מהרה לציירה של ירושלים, כשם ששרגא וייל הוא ציירם של הקיבוצים. הוא התאהב עד תום בהרי ירושלים, ברוח הקריירה המ-נשבת תדירות ברחובותיה, בעתיקותיה.

חיוך בירושלים. עד מהרה הוכיח יוסי ביתר שאח את ירושלימותו. כשהקיף המצור של אביב 1948 את ירושלים היה זה הוא שקישט את רחובותיה בפלקטים שמ-חיים על נושאים עצובים ("חסוך מים"), אם נוכחותן ברחובות הכרחית (""). בעיתון המגזן הירושלמי תאר יוסי, נחום גוטמן הצעיר,

את הלוחם העברי העליז-המיד ואופטימי תמיד, האמיץ-לא-חת.

מבקר אחד נודדו, השווה את יוסי לשעון השמש של פומפיי, הנושא את הכתובת "שעון זה מראה רק את שעות האור". הסי-כימה עם אותו מבקר אם של פצוע מלחמה ירושלמי. כתבה היא ליוסי: "החוך הרא-שון על פני בני הופיע כשראה את ציורך בעיתון המגזן."

ציוריו הריאליסטיים, בעלי ההומור הקל, אך חסרי כל הפרזה, של יוסי הקנו לו את ההצלחה הגדולה של שני ספרי המלחמה והצבא שלו, בניוס מלא (200 ציורים) ובאהגי הנדגים, עשו אותו לאחד האילוסטרטורים המבוקשים בארץ.

יוסי שטרן, לו העבודה השעשוע היחיד,

ציור שטרן וציוריו

בבודפשט: נעליים ישנות, צפרדע מקורקת ו150 לירות

יאר שטרן), שהצליח להוכיח כי אינו שטר-נסט ואף לא אצלניק, שוחרר אמנם כעבור חודשיים, אך רק אחר שקישט את קירות חדר-האוכל של מחנה המעצר, לקראת פסח ולקראת ביקורם של מפקדים בריטיים. גבו-הים, בקישוטי הגור, פסח.

טירוף בלונדון. לא לחינם שומר דון קישוט מצויר על דלת דירתו הדר-חודית של יוסי, המשקיפה על עמק המצלבה הירוק שלמי, לעבר הרי בתלחם וכרמי הזיתים שלהם. כי יוסי שטרן נקרע בין היעוד למלא-כה. הוא רוצה ליצור יותר מאשר אמנות שעשוע, משחק לעיניים ותערובת צירות וצבע. ואת הכיוון הבין נתנה לו השנה בלונדון כשהתלבט בין טרוף הסגנונות לר-דיפה אחר הפרסומת, התוקפת את הצייר בחוף-לארץ. הוא מצא לעצמו הצדקה סו-פית להמשיך לעשות ככל העולה על רוחו.

ועל רוחו של שטרן ("ההובי שלי זה החיי-"). עולה קודם כל לתור בארץ, כפי שעשה אלילו חלט (עלי עשב) ח טמן בארצו הוא, לחפש את החומר הגולמי לציוריו. את מוכר הפלאפל ואת מוכר הנפט, את סימא נושא המטאטאים ואת מוכר משקפי השמש, את המכסבה התימנית ואת הסבל הרוכזי. ומעל לכל את הנוף ואת הרחוב (אומר יוסי): "רחובות וכבישים הם עורקי העולם!"

תערוכה בתל-אביב. אך מעל לכל רוצה יוסי שטרן לצייר, דבר שהוא עושה, ללא הרף, ועל-פירוב בדידתו המקושטת בשני תריסרי ציורים, כשהוא ישוב לשולחן העבודה שלו הגדוש מכחולים, צבעים, עפי-רות מחודדים ומחקים.

שטרן, העובד לכל היותר חצי יום על ציור (אחר שהכין סקיצה ראשונה של הציור הוך עשר, חמש עשרה דקות), משתמש לרשומיו בעט טעון טוש, לציוריו בצבעי מים. ואת הרשומים והציורים גם יחד הוא ממלא חיוכים (אומר הוא): "הסיסמה היא — "הרבץ חיוך!". כפי שיכלו להיווכח השבוע מבקר מקרא סטודיו התל-אביבי, שצפו כ-25 תמונותו בתערוכתו הראשונה זה אר-בע שנים.

אחר שלושת שבועות התערוכה מתכונן יוסי לארוז את חפציו ולחזור לירושלימה ל-עיסוקו המשולש — עבודה, ספרים וספורט. אומר הצייר גבה הקומה, חום השיער ובעל הפנים העליונים-תמיד, השוחה מדי יום (בחורף ובקיץ) את ברכת ימקא הירושלמית שלושים פעם לאורכה: "אני עוסק בכל ספורט — בהתלהבות, אבל גרוע."

לגמרי לא גרועה יכולה ריקודו של שטרן. אומרים עליו חבריו: "יוסי צריך לרקוד ששה קילומטר עד שהוא מגיש כטוב." שטרן מודה כנטייה זו, אוהב במיוחד פס-דובלה (מגזיר אותה שטרן): "הולכים כל הזמן."

יותר מכל מבכר יוסי לבלות עם עצמו ("כשאני נכנס לבאר — זה להזמין כוס חלב"). לצייר ולקרוא בארבע הלשונות (עב-רית, הונגרית, אנגלית וגרמנית) בהן הוא שולט. שטרן המרבה לקרוא שירה (מרחל עד ויון הצרפתי) מרבה גם לעיין בתנ"ך (בתרגום הונגרי). במיוחד נתונה חיבתו לספר קוהלת. אחר הכל היה זה קוהלת בן דוד שאמר את הצד הראשון לכל צייר ואוהב ציור: "לא תשבוע עין לראות."*

* עיר האשגל על גדת צפון ים המלח שי נהרסה ב-1948 על-ידי פורעים ערביים. היא כונתה בשמה, לפי אחת הסברות, על שם ראשי התיבות קם לתחייה ים המלח. ** קוהלת פרק א' פסוק ח.

ציור מודרני

בעתלית: זכוכית מגדלת, שמש לוחטת, וכנת חלווה

כיכר פיקאדילי

בירושלים: פלקטים שמחים, תכניות חדשות ועיסוק משולש

רחיים שהוגשו, כי אם יותר בציורים המז-רחיים של שטרן שהופיעו על ששה לוחות-ענק (2 על 4) לאורך הקירות.

גם יוסי התעניין מאד ביצירתו זו. כי אחר שבפעם הראשונה צייר אותם ישר על הקיר, גילה כי הרטיבות מבניין שכן חדרה, המילה את ציורו קטעים, קטעים. המוצא: ציור מחדש בצבע טמפרה והפעל על לוחות מונוטי שהוצמדו לקיר.

לא הייתה זאת הפעם הראשונה שיוסי צייר ציורי קיר. עוד בשנת 1946 קישט את קירות באר המלון בקליה. בציורים בהם מרימים אבירים אנגליים את כוסותיהם לחיי מכם הימבינימיים.

הודמנות אחרת לציורי קיר: כאשר ה-בולשת הבריטית גילתה כי חברו להעפלה של שטרן היה דב גרונה, מקלען האציל, שהוצא להורג על השתתפותו בכבוש מש-טרט רמת-גן, חשדה גם בו, עצרה אותו בלטרון. שטרן (לאקרום של מפקד לחי-

לא הסתפק בכל אלה. משך שש השנים האחרונות גם שימש כמורה למאה תלמידי בצלאל — לגרפיקה, אילוסטרציה ספרים ורישום חופשי.

"דהיים" בקליה. אחר שהות של שנה ללימודי השתלמות בלונדון ובפאריס, ואחר פרסום ציוריו בטיימס הלונדוני (בש-כר של 25 לירות סטרלינג) ובניו-יורק טיימס המכובדים חזר יוסי, בשנה שעברה, לירושלימה כשבאמתחתו תוכניות חדשות. הואשנה בהן: ציור קיר, כנה צייר במס-עדה ירושלמית. רקדניות הבטן והמואזין הקורא מצריח המסגד (ראה עיטורי עט"ו) נלקחו כאילו ישר מאלף לילה ולילה, הקסימו בחינן את כל מבקרי המסעדה, שמספרם הלך וגדל מיום ליום. היו אלה אוהבי אמ-נות, שלא התעניינו כל כך במאכלים המז-

* 125 ל"י, לפי השער הרשמי, בהשוואה לתשלום של עשר ל"י לציור, המקובל בארץ.